

ODRŽIVI RAZVOJ I MILENIJUMSKI CILJEVI: POGLED IZ SRBIJE

Nataša ĐOKIĆ

Nacionalna strategija održivog razvoja Srbije je potrebna ne samo zbog članstva u EU, već pre svega zbog toga što ona vodi uravnoteženju ekonomskih i socijalnih ciljeva društva

B

RIGA O OKRUŽENJU, PRIRODNIM RESURSIMA I

dobrima neophodnim za opstanak, stara je gotovo koliko i samo čovečanstvo. Od davnina su ljudi zapažali koliko su važne čiste reke, plodna zemlja, zdrava i bujna šuma, bogati usevi, kao i koliko su im korisne rude, metali i ostala bogatstva koja su im dostupna i potrebna za život. Zabeležena su i brojna upozorenja i poruke budućim generacijama.

Danas smo suočeni sa potrebom zajedničke odgovornosti za razvoj u skladu sa potrebama ljudi i prirode, te ograničenjima i mogućnostima radi očuvanja planete Zemlje za buduće generacije.

Teško je naći definiciju održivog razvoja koja bi zadovoljila sve kriterijume onih koji prate proces razvijanja ove filozofije življenja i opstanka – politike planiranja i razvoja društva. Ono što se često sreće u literaturi i pomaže nam da razumemo način, odnosno pristup ovoj politici, jeste konstatacija da održivi razvoj predstavlja generalno usmerenje, a ne listu zadataka, i da je cilj održivog razvoja stvaranje boljeg sveta, balansirajući socijalne, ekonomske i faktore zaštite životne sredine. Najčešće korišćena definicija je kreirana pre nešto više od dvadeset godina, kada je 1987. godine Svetska komisija za životnu sredinu i razvoj (World Commission on Environment and Development), poznata i kao „Bruntlandova komisija“ (Brundtland Commission), objavila izveštaj pod nazivom „Naša zajednička budućnost,“ (Our Common Future), kojim se ukazuje na opasnost (po ljude i planetu) od politike i ekonomskog rasta koji ne uzimaju u obzir mogućnosti regeneracije planete Zemlje. Ova komisija, kojom je predsedavao Kanadanin Jim McNeill, definisala je održivi razvoj kao „razvoj koji zadovoljava potrebe čovečanstva danas, bez umanjjenih mogućnosti da buduće generacije zadovolje svoje egzistencijalne potrebe,“.

Drugi veliki korak u prihvatanju ovog usmerenja na globalnom nivou predstavljala je Konferencija Ujedinjenih nacija o zaštiti životne sredine i razvoju, održana juna 1992. godine u Rio de Žaneiru, u Brazilu. To je bila najveća od svih ikad održanih konferencija Ujedinje-

njih nacija sa oko 10.000 zvaničnih predstavnika iz oko 150 zemalja, uključujući i 116 nacionalnih političkih lidera. Bilo je teško postići saglasnost između zemalja učesnica o pitanjima gde su se na udaru našli različiti ekonomski interesi ili duboko podeljena shvatanja o vrednosnim principima i prioritetima. Mnoga pitanja ostala su otvorena, a rešenja za pojedine probleme traže se i danas. Iako su nesumnjivo pokretači napretka, ekonomski interesi se u tom kontekstu često pojavljuju (i) kao problem, jer predstavljaju neprikosnoveni imperativ različitih interesnih grupa, zbog čega je teško razvoj uslovljavati globalnim interesima sadašnjeg i budućeg stanovništva čitave planete.

Svetski lideri su tada usvojili preporuke Bruntlendove komisije. Uprkos burnim reakcijama i različitim stavovima, ovaj samit je uspeo utoliko što je prvi put povezao pitanja razvoja i zaštite životne sredine. Rezultat je potpisivanje i usvajanje nekoliko važnih dokumenata, među kojima su Deklaracija o životnoj sredini i razvoju (poznatija kao Rio deklaracija), Konvencija o promeni klime, Konvencija o biološkoj raznovrsnosti, Princip o upravljanju, zaštiti i održivom razvoju svih prirodnih resursa, kao i Akcioni plan održivog razvoja za 21. vek – Agenda 21, kojom se daju preporuke za održivo upravljanje prirodnim resursima u 21. veku.

Sledeći veliki korak za svet bio je Milenijumski samit održan u Njujorku septembra 2000. godine. Naša država usvojila je, zajedno sa još 189 zemalja potpisnica, Milenijumsku deklaraciju u kojoj su navedene osnovne vrednosti na kojima treba da se zasnivaju međunarodni odnosi u 21. veku: sloboda, jednakost, solidarnost, tolerancija, poštovanje prirode i podela odgovornosti. Promovisani **Milenijumski ciljevi**, proizašli iz Deklaracije, podrazumevaju: (1) borbu protiv siromaštva, (2) pružanje osnovnog obrazovanja svima, (3) obezbeđenje jednakosti među polovima, (4) smanjenje smrtnosti dece, (5) poboljšanje zdravlja majki, (6) borbu protiv teških bolesti, (7) zaštitu životne sredine i održivi razvoj, kao i razvijanje globalnih partnerskih odnosa radi razvoja.

U Republici Srbiji se u ovom trenutku, a prema izveštaju Radne grupe za praćenje realizacije ciljeva i planova iz Milenijumske deklaracije UN¹, izdvaja pet osnovnih oblasti kojima se, u domenu zaštite životne sredine i održivog razvoja, bave nacionalni strateški dokumenti i politike razvoja i u kojima se može očekivati i pratiti napredak u ostvarivanju sedmog Milenijumskog cilja:

- Zaštita voda i obezbeđenje čiste vode za piće i uslova sanitacije,
- Zaštita vazduha,
- Zaštita šuma i biodiverziteta,
- Energetska efikasnost,
- Upravljanje otpadom.

Svakako je na nacionalnom nivou najznačajnija činjenica da smo kao država opredeljeni za politiku održivog razvoja, da smo prepoznali potrebu i da smo usvojili Nacionalnu strategiju održivog razvoja (2008). Cilj strategije je uspostavljanje ravnoteže tri ključne dimenzije, odnosno tri stuba održivog razvoja:

¹ Vlada Republike Srbije je 22. oktobra 2004. godine formirala Radnu grupu za praćenje realizacije ciljeva i planova iz Milenijumske deklaracije UN.

1. Održivog ekonomskog rasta, privrednog i tehnološkog razvoja;
2. Održivog razvoja društva na bazi socijalne ravnoteže i
3. Zaštita životne sredine uz racionalno raspolaganje prirodnim resursima.

Strategija nam je potrebna ne samo zato što je to dokument na kome se temelje pregovori o punopravnom članstvu Srbije u Evropskoj uniji, već i zbog toga što ona vodi uravnoteženju ekonomskih i socijalnih ciljeva društva i zaštite životne sredine i, naravno, unapređenju ukupnog kvaliteta života svih građana Srbije.

Sa tog stanovišta nalazimo i interese lokalnih zajednica, odnosno identifikujemo njihov značaj za opštu dobrobit čovečanstva. Opšteprihvaćeno načelo u politici zaštite životne sredine i održivog razvoja je: „Misli globalno – deluj lokalno!“ i ono objašnjava ključni položaj lokalne zajednice u kreiranju ove politike. Istovremeno, to ukazuje i na teškoće lokalnih vlasti u pogledu usklađivanja principa održivog razvoja i zahteva za ekonomskim napretkom lokalne zajednice. Potrebno je, dakle, poštovati globalne principe, uvažavati i sprovoditi politiku Vlade i zadovoljiti različite potrebe lokalnog stanovništva. Uzimajući to u obzir, lokalne vlasti se suočavaju sa zahtevima koji, po pravilu, imaju suprotna stanovišta: s jedne strane sa zahtevima za očuvanjem urbanog nasleđa i vrednosti (istorijskih, kulturnih, prirodnih) a s druge zahtevi za urbanim napretkom i razvojem (infrastrukturnim, tehnološkim, ekonomskim). U tom smislu, izloženi su konfliktu ekonomskih interesa i interesa zaštite svog identiteta.

Budući da donosioci odluka nose teret odgovornosti za sprovođenje politike održivog razvoja, od nivoa njihove svesti, stečenog poverenja i podrške zajednice, zavise budući kapaciteti životne sredine, pravci razvoja i dobrobit zajednice, odnosno društva u celini.

A svest pojedinaca i zajednice? To je već izazov i zadatak za svakog od nas.

Imamo moralnu obavezu da potomstvu u nasleđe ostavimo ništa manje šansi za razvoj nego što ih mi imamo danas.